

Received: 10 June 2020

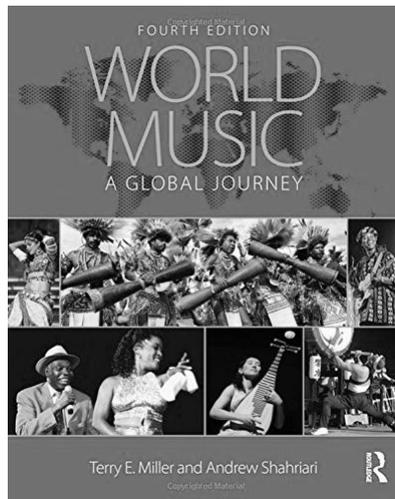
Revised: 16 June 2020

Accepted: 17 June 2020

บทวิจารณ์หนังสือ

พรประพิตร เผ่าสวัสดิ์¹

Pornprapit Phoasavadi¹

Miller, Terry E. and Shahriari, Andrew. *World Music: A Global Journey*. Fourth Edition. New York: Routledge, 2017. Xxii, 524pp., glossary, index. ISBN 9781138911277 (paperback).

การสอนรายวิชาดนตรีโลก (World Music) มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวพันกับการเปิดสาขาวิชาดนตรีชาติพันธุ์ (Ethnomusicology) รวมทั้งสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง ความเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น สภาวะดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความตื่นตัวในการสอนดนตรีที่ต่างจากวัฒนธรรมของตน ให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่ระดับชั้นพื้นฐานจนกระทั่งถึงระดับอุดมศึกษา

¹ รองศาสตราจารย์ ดร., ศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Associate Professor, Ph.D., Center of Excellence for Thai Music and Culture Research,
Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

การเรียนการสอนรายวิชาดนตรีสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ดังเช่น รายวิชา Music as a World Phenomenon ซึ่งเปิดสอนโดยศาสตราจารย์ ดร. Terry E. Miller และ Professor Andrew Shahriari ณ Kent State University มลรัฐโอไฮโอ สหรัฐอเมริกา เป็นรายวิชาสำหรับนักศึกษาทั้งวิชาเอกดนตรีและวิชาเอกอื่น ๆ เปิดให้ลงทะเบียนเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับดนตรีจากมุมต่าง ๆ ของโลก แต่มีสาระสำคัญในการคัดสรรตัวอย่างและจัดหมวดหมู่ของเนื้อหาเข้าด้วยกัน โดยอาศัยปรัชญาการสร้างดนตรี แนวคิดรวบยอด และการจัดสร้างเสริมประสบการณ์ของผู้เรียนให้เกิดการตระหนักและใฝ่รู้สิ่งแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ผ่านปรากฏการณ์ทางดนตรี

ตำราเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนรายวิชาดนตรีและวัฒนธรรมของโลกเริ่มปรากฏขึ้นในปี พ.ศ. 2520 โดย David Reck ซึ่งได้ตีพิมพ์ตำราชื่อว่า Music of the Whole Earth รายวิชาเหล่านี้แตกต่างจากรายวิชาในสาขาวิชาดนตรีชาติพันธุ์ (Ethnomusicology) เนื่องจากมุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์การมองปรากฏการณ์ดนตรีในระดับปริญญาตรีเกี่ยวกับวิชาดนตรีจากวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนที่หลากหลายสาขา มิใช่แต่เฉพาะวิชาเอกดนตรีชาติพันธุ์ ถึงแม้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนวิชาดังกล่าวจะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากทั้งด้านเนื้อหา การจัดการศึกษา การออกแบบชั้นเรียน ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนไปอย่างไรการผลิตตำราดนตรีเพื่อประกอบการสอนเนื้อหาดนตรีจากภูมิภาคทั้ง 7 ทวีปของโลกยังเป็นสิ่งที่ท้าทายผู้เขียนตำราเป็นอย่างยิ่ง หนังสือ Music as a World Phenomenon โดยศาสตราจารย์ ดร. Terry E. Miller และ Professor Andrew Shahriari เป็นตำราที่ตีพิมพ์เป็นครั้งที่ 4 และเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2560 โดยใช้แนวคิดเรื่องปรากฏการณ์ดนตรีเป็นแก่นสำคัญในการเรียบเรียงเนื้อหาภายในตำราเล่มนี้ โดยตั้งคำถามว่า ฟังดนตรีฟังอย่างไร อธิบายเรื่องเสียงของดนตรีอย่างไร และดนตรีในที่นี้หมายถึงดนตรีจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงเรียกว่า World Music

การศึกษาเปรียบเสมือนการเดินทางเพราะว่าการศึกษาไม่มีที่สิ้นสุด และเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ดังนั้น การทำความรู้จักดนตรีของโลกจึงเปรียบเสมือนการเดินทางของชีวิต ท่องโลกกว้างไปในเนื้อหาดนตรีที่มีอยู่อนกอนันต์และเกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา เนื้อหาของหนังสือจึงได้แบ่งบทและแบ่งเนื้อหาภายในแต่ละบทด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการเดินทางไว้ โดยนำผู้เรียนเดินทางเข้าไปค้นหาความสนุกสนาน ความตื่นเต้น ความท้าทายที่เกิดจากการขบคิด การฟัง การทำความรู้จักกับวัฒนธรรมดนตรีนอกวัฒนธรรมของตนเอง ความรู้สึกแปลก ความรู้สึกอยากต่อต้าน ความรู้สึกอยากปฏิเสธ จึงเป็นเรื่องท้าทายของผู้สอนและผู้เขียนตำราเกี่ยวกับเรื่องราวที่ต่างไปจากราวของตัวเอง หนังสือเล่มนี้จึงให้หลักในการทำความรู้จักเสียงพิเศษเหล่านั้น การสังเกตเครื่องดนตรี องค์ประกอบในวงดนตรี รวมทั้งบริบทที่แวดล้อมทำให้ดนตรีเกิดขึ้นในสภาพการณ์นั้น ๆ

หนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นจากรายวิชาที่มีผู้ลงทะเบียนจำนวน 50 คน แล้วเพิ่มมาเป็น 500 คนและกลายเป็นรายวิชาที่สอนออนไลน์และมีผู้ลงทะเบียนเรียนออนไลน์มากถึง 1,500 คน หนังสือจัดทำตัวอย่าง

บทเพลงลงแผ่นซีดี แอลบั้มอ้างอิงสำหรับผู้เรียนได้ค้นคว้าต่อไป มีเว็บไซต์ประกอบโดยเฉพาะสำหรับตำราเล่มนี้ จึงถือได้ว่าเป็นการสร้างคู่มือให้กับผู้เรียน พร้อมกับใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยให้หนังสือนำเสนอข้อมูลที่มีอยู่อย่างมากมายออกไปจากที่ปรากฏในหนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ซึ่งจำเป็นจะต้องให้ผู้เรียนมีสื่อการสอนหลากหลายประเภทเพื่อทบทวนบทเรียนนอกชั้นเรียน ติดตามสื่อการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้แนะนำไว้ให้ทั้งการสำรวจข้อจำกัดและการได้ทำความรู้จักกับเนื้อหาด้วยตนเอง และเรียนรู้จากหนังสือ อีกทั้งเป็นฐานสำหรับผู้สอนได้พัฒนาต่อยอดต่อไป

ภาพประกอบในหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าทางสุนทรียะและคุณค่าทางประวัติศาสตร์เนื่องจากเป็นภาพที่มาจากการเดินทางเก็บข้อมูลของผู้เขียน บางภาพมีอายุอย่างน้อย 60 ปี และหากเป็นภาพซึ่งมาจากแหล่งอื่นก็ได้รับการอ้างอิงไว้อย่างชัดเจน เนื้อหาแบ่งออกเป็น 13 บท บทที่ 1 อธิบายเกี่ยวกับพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญเพื่อให้หลักการสำคัญในการศึกษาดนตรีจากดินแดนต่าง ๆ ในโลกนี้ เพราะภูมิภาคกว้างขวาง เขียนเล่มเดียวก็ไม่หมด บทที่ 2 ฟังอย่างไร แล้วจะพูดอย่างไรเกี่ยวกับดนตรี คำศัพท์ที่จะต้องใช้ในการอธิบายเครื่องดนตรีเสียงดนตรี คำอธิบายคุณลักษณะของเสียง บทที่ 3 ข้อคำนึงเกี่ยวกับการศึกษาดนตรีข้ามวัฒนธรรม ได้แก่ จริยธรรม สิ่งแวดล้อม การเรียนการสอน การบันทึกเสียง การแลกเปลี่ยนและการปรับใช้ พร้อมยกกรณีตัวอย่างในการใช้แนวคิดเหล่านี้วิเคราะห์ตัวอย่าง บทที่ 4 เริ่มต้นด้วยโอซิเอเนีย บทที่ 5 เอเชียใต้ บทที่ 6 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทที่ 7 เอเชียตะวันออกกรวมจีน มองโกเลีย เกาหลี ญี่ปุ่นและทิเบต บทที่ 8 เอเชียตะวันออกกลาง เรียกว่าเอเชียตะวันตก บทที่ 9 ยุโรป และบทที่ 10 ทวีปแอฟริกาเฉพาะซัพซาฮารา บทที่ 11 หมู่เกาะคาริบเบียน บทที่ 12 อเมริกาใต้ บทที่ 13 แคนาดาและอเมริกา

ถึงแม้ว่าผู้เขียนจะมีได้ต้องการวิเคราะห์และฝึกหลักการสำคัญทางดนตรีในเชิงลึก แต่ก็ได้นำเสนอหลักการที่สำคัญของแต่ละวัฒนธรรมดนตรี ดังเช่นวัฒนธรรมดนตรีราชสำนักประเทศไทยใช้ทำนองหลักเป็นหลักในการพัฒนาทำนอง ผู้เขียนอธิบายวิธีการสอนโดยให้ฟังทำนองช่วงวงใหญ่ แล้วจึงให้ผู้เรียนเคาะนิ้วตาม บนหนังสือของตัวเองตามกระสวนจังหวะ หลังจากนั้นให้ฟังทำนองระนาดเอกและสังเกตความถี่ของจังหวะ แล้วจึงเคาะมือตามจังหวะของทำนองระนาดเอก จากนั้นให้สังเกตว่าแต่ละเครื่องมือมีวิธีการดำเนินทำนองอย่างไร ทั้งการตีแยกมือ การตีสองมือลงพร้อมกัน และการตีแบบเก็บทำนองถี่ ๆ ของระนาดเอก การเดินทำนองของช่วงวงใหญ่ที่ห่างกว่าระนาดเอก เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทำนองหลักและทำนองเก็บของเครื่องดนตรีทั้งสองชิ้น และได้เริ่มสัมผัสประสบการณ์การเป็นนักดนตรีในวัฒนธรรมดนตรีไทยว่าเป็นอย่างไร นักดนตรีคิดอย่างไร

หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นสำหรับผู้สอนในบริบทของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง การจัดการเรียนการสอน ระบบการเรียน และผู้เรียนที่มีนัยสำคัญ กรอบแนวคิดของการพัฒนาตำราเล่มนี้เป็นตัวอย่างสำคัญอันหนึ่งในการพัฒนาตำราในลักษณะของวิชาการดนตรีในแต่ละประเทศต่อไป เพื่อตอบรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่สะท้อนความเป็นพหุสังคมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ

ในช่วงที่ผู้เรียนและผู้สอนต้องต่างเผชิญกับสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 และชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) องค์ประกอบของหนังสือเล่มนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจสำหรับผู้สอนดนตรีทุกท่านในการพัฒนาสื่อการสอนสำหรับการเรียนการสอนวิชาดนตรีผ่านการสอนออนไลน์ วิชาดนตรีจึงจำเป็นต้องปรับตัวกับสถานการณ์ใหม่ เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดสัมฤทธิ์ผลกับผู้เรียนได้ ท่ามกลางความผันแปรและความไม่แน่นอน